

E. T.

Plan badań uczelni wyższych w zakresie historii nauki i techniki

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 8/2, 329-332

1963

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

bycia w ekspozycji muzeum etapów rozwoju techniki górniczej i polskich osiągnięć w tym zakresie oraz na konieczność nawiązywania kontaktów z zainteresowanymi instytucjami zagranicznymi.

E. O.

350 LAT „OFFICINA FERRARIA“

Jubileusz wydany w 1612 r. poematu Walentego Roździeńskiego *Officina Ferraria* uczczony został specjalną imprezą naukową. Śląski Instytut Naukowy w Katowicach i Instytut Śląski w Opolu przy współudziale Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Górnictwa oraz Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Przemysłu Hutniczego zorganizowały w Katowicach 6 i 7 grudnia 1962 r. sesję naukową poświęconą poecie i hutnikowi Walentemu Roździeńskiemu.

Na program sesji składało się 9 referatów. prof. Romana Pollaka „*Officina ferraria*“ na tle literatury staropolskiej, prof. Stanisława Rosponda *Trud językowy i artystyczny W. Roździeńskiego*, Wilhelma Szewczyka *Walenty Roździeński jako poeta*, doc. Jana Zaremby *Roździeński i jego śląskie środowisko*, doc. Wacława Długoborskiego *Epoka Roździeńskiego i jej znaczenie w dziejach hutnictwa i górnictwa na Śląsku*, doc. Mieczysława Radwana *Świadek wiarygodny*, prof. Juliana Krzyżanowskiego *Folklor w „Officina ferraria“*, doc. Jerzego Łanowskiego i dra Herberta Myśliwca *Świat antyczny w „Officina ferraria“*, Jana Kuglina *Szymon Kempini i jego „Officina ferraria“*. Ponadto dodatkowo został wygłoszony komunikat doc. Józefa Ligenzy *Tradycja jako źródło „Officina ferraria“*.

Jak widać z zestawienia tytułów, tematyka przeważającej części referatów dotyczyła problemów filologicznych. Spojrzenie na *Officina ferraria* jako na źródło informacji dla historii techniki reprezentował właściwie tylko referat doc. Radwana, gdyż doc. Długoborski zajął się ogólną charakterystyką okresu działalności Roździeńskiego.

Tak zestawiony program sesji dawał raczej jednostronny pogląd na osobę Roździeńskiego i jego dzieło, co musi wzbudzić zastrzeżenia. Nie negując bowiem potrzeby i pożyteczności badań filologicznych nad *Officina ferraria*, trzeba pamiętać, że poemat ten ma znaczenie przede wszystkim jako dokument historii hutnictwa.

Organizatorzy sesji zamierzają wydać zarówno referaty, jak i wypowiedzi dyskusyjne w specjalnej publikacji.

Na zakończenie sesji odbyło się otwarcie wystawy *Dzieło Walentego Roździeńskiego*. Niewielka ta ekspozycja miała na celu przedstawienie znaczenia *Officina ferraria* w polskim piśmiennictwie hutniczym. Pokazano tu m. in. najważniejsze pozycje z tego piśmiennictwa (przeważnie w formie fotokopii), kolejne wydania poematu oraz niektóre dotyczące go opracowania. Wystawa mieściła się w Muzeum w Tarnowskich Górach. Została ona zorganizowana przez tę placówkę wspólnie ze Śląskim Instytutem Naukowym.

Jerzy Jasiuk

PLAN BADAŃ UCZELNI WYŻSZYCH W ZAKRESIE HISTORII NAUKI I TECHNIKI

W roku 1961 Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego opracowało plan badań naukowych uczelni wyższych na lata 1961—1965. Plan ten poddano następnie dyskusji w kregu pracowników nauki i w jej rezultacie wprowadzono pewne korekty, sprecyzowano tematy i dokonano ich dalszej systematyzacji. Pod koniec 1962 r. Ministerstwo powieliło nową wersję planu.

W zeszycie tego wydawnictwa dotyczącym badań historycznych¹, w obszernym wykazie tematów znalazła się również licząca kilkadziesiąt tytułów, grupa tematów z zakresu historii nauki i techniki².

Znaczna część z tych tematów będzie opracowana w Katedrze Historii Nauki i Oświaty Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z tego zakresu podejmą jednak również i inne katedry tej uczelni, dzięki czemu przysługuje jej wśród uczelni polskich prymat w badaniach nad tą problematyką. Ponadto zajmą się nią również niektóre inne uniwersytety: a więc wrocławski, poznański, toruński, warszawski i łódzki oraz Politechnika Szczecińska.

Do prac o charakterze syntetycznym można by zaliczyć: zarys monograficzny prof. H. Barycza (Katedra Historii Nauki i Oświaty UJ) *Dzieje uniwersytetów polskich*, monografię tegoż autora *Dzieje nauki polskiej XVII w.*, oraz monografię prof. S. Inglota (wrocławska Katedra Historii Gospodarczej i Społecznej) *Dzieje wiedzy rolniczej w Polsce do 1939*.

Jubileusz Uniwersytetu Jagiellońskiego spowodował, że większość tematów odnoszących się do dziejów nauki związana jest bezpośrednio lub pośrednio z dziejami najstarszej polskiej uczelni. Będą to następujące prace: rozprawy dr J. Krzyżaniakowej (poznańska Katedra Historii Powszechnej Średniowiecznej) *Studia Wielkopolan na Uniwersytecie Krakowskim w XV w. i Księgi uniwersyteckie jako źródło historii kultury*, monografia prof. Z. Budkowej *Wznowienie uniwersytetu przez Jagiellę*, monografia tejże autorki wraz z mgr C. Zawodzińską *Stanisław ze Skalmierza, pierwszy rektor UJ*, rozprawa doktorska mgra M. Kowalczyka *Najdawniejsze mowy uniwersyteckie* (wszystkie prace w Katedrze Archiwistyki i Nauk Pomocniczych Historii UJ), dalej monografie doc. K. Pierackiej *Uniwersytet Jagielloński a sobory i sprawa husycka* oraz doc. J. Garbacika *Rozwój nauk historycznych na UJ w okresie średniowiecza* (obydwie prace w Katedrze Historii Powszechnej Średniowiecznej UJ). Prof. J. Lechicka (toruńska Katedra Historii Polski i Powszechnej XVI—XVIII w.) przygotowuje rozprawę *Uniwersytet Jagielloński i Akademia Chełmińska*, mgr K. Michalewska (Katedra Historii Polski XVI—XVIII w. UJ) — rozprawę doktorską *Dzieje Wydziału Filozoficznego UJ w latach 1795—1836*, doc. J. Buszko (Katedra Historii Polski XVIII—XX w. UJ) przygotował monografię *Społeczno-polityczna rola Uniwersytetu Jagiellońskiego w dobie autonomii galicyjskiej*, a prof. H. Barycz opracowuje monografię *Historia Archiwum UJ oraz Dzieje Kolegium Nowodworskiego, 1588—1795*.

Przewidziane jest wreszcie wydanie siłami zespołowymi, pod kierunkiem prof. H. Barycza, repertorium *Corpus Academicum Cracoviense*.

Z krakowskim środowiskiem naukowym będą się jeszcze wiązały następujące prace: doc. L. Hajdukiewicza (Katedra Historii Nauki i Oświaty UJ) *Historia kolonii akademickich, 1588—1773*, rozprawa mgr R. Dutkowej (taż katedra) *Czasopiśmiennictwo naukowe w Krakowie w I połowie XIX w.*, rozprawa doktorska mgr M. Mściszowej (Katedra Historii Polski XVI—XVIII w.) *Józef Muczkowski jako historyk, wydawca i bibliotekarz*.

Dzieje innych polskich uczelni zajmują już niewiele miejsca w omawianym planie. Prof. J. Lechicka przygotowuje monografię *Dzieje Akademii Chełmińskiej* a prof. S. Inglot napisze artykuł *Dzieje szkoły rolniczej w Albigowej*.

Innych problemów historii nauki dotyczyć będą następujące prace: rozprawa doktorska mgra A. Świerka *Historia biblioteki klasztoru żagańskiego jako wyraz*

¹ Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego. *Plan badań naukowych na lata 1961/1965*. Część „R”. *Kierunki, problemy i tematy badań historycznych*. Warszawa 1962, s. 162 (wydawnictwo powielane).

² W zasadzie pomijam tu tematy z zakresu historii historiografii i historii oświaty.

kultury umysłowej środowiska i mgra K. Szustra *Biblioteka Ł. Opalińskiego młodszego* (obydwie we wrocławskiej Katedrze Historii Polski i Powszechnej do XV w.), rozprawa doktorska mgra B. Kupścia (Katedra Historii Polski do XVIII w. i Nauk Pomocniczych Historii UW) *Józef Andrzej Zaluski w przygotowaniu Oświecenia w Polsce*.

Ponadto przewidziane jest przygotowanie wydawnictwa źródłowego *Historia polskiej myśli pedagogicznej (polskie pozaszkolne instrukcje pedagogiczne XVI—XVIII w.)*, w opracowaniu prof. H. Barycza.

W krąg historii powszechnej wejda jedynie trzy prace: artykuł prof. A. Gieysztor (Katedra Historii Polski do XVIII w. i Nauk Pomocniczych Historii UW) *Polacy na średniowiecznym uniwersytecie paryskim*, rozprawa prof. H. Barycza *Współpraca naukowa polsko-szwajcarska w XVI w.* a dr J. Krzyżaniakowa przygotowuje wydawnictwo źródłowe *Statuty kolegium litewskiego w Pradze*.

Z powyższego przeglądu wynika, że stosunkowo obszernie potraktowane są dzieje nauki w średniowieczu, skromniej w okresie nowożytnym, a wyjątkowo mała ilość prac dotyczyć będzie XIX i XX stulecia.

Wśród kierunków badawczych nie wyodrębniono historii techniki; niemniej spośród tematów z zakresu historii gospodarczej można znaleźć takie, które wiążą się z dziejami techniki, od górnictwa i hutnictwa zaczawszy a na technice rolnej skończywszy. Do grupy tej zaliczyć można następujące prace: rozprawa mgr D. Molendowej (Katedra Historii Powszechnej Średniowiecznej UW) *Górnictwo ołwiane w Olkuskim w XIII—XVI w.*, monografia doc. M. Haisiga *Rzemiosło kowalско-słusarskie na Śląsku do poł. XVIII w.*, rozprawa habilitacyjna dra Z. Kwaśnego *Rozwój hutnictwa na Górnym Śląsku w I poł. XIX w. Teksty źródłowe do dziejów Królewskiej Huty* w opracowaniu dra A. Stasiaka, monografia doc. M. Haisiga *Rzemiosło budowlane na Śląsku do poł. XVIII w.* (wszystkie prace we wrocławskiej Katedrze Historii Gospodarczej i Społecznej), rozprawa doktorska mgra J. Wyrozumskiego (Katedra Historii Polski do XV w. UJ) *Tkactwo małopolskie do końca XVI w.*, rozprawa mgra Kulczykowskiego (Katedra Historii Polski XVIII—XX w.) *Tkacki okręg andrychowski w XVIII i XIX w.*, rozprawa doktorska mgra S. Lewandowskiego (Katedra Historii Ruchów Społecznych — Zakład Historii Gospodarczej UW) *Przemysł poligraficzny Warszawy*, rozprawa doktorska mgra J. Szymańskiego (poznańska Katedra Historii Gospodarczej na Wydziale Prawa) *Gazownictwo Wielkopolski w XIX i XX w.*, rozprawa doktorska mgra T. Dohnala (poznańska Katedra Historii Gospodarczej na Wydziale Filozoficzno-Historycznym) *Rozwój transportu w Wielkopolsce w latach 1848—1914*, monografia doc. M. Pałka i mgra S. Sowy (Katedra Organizacji i Planowania Transportu Politechniki Szczecińskiej) *Problematyka rozwoju motoryzacji Polski w okresie międzywojennym*, rozprawa doktorska mgra T. Kaliskiego (poznańska Katedra Historii Gospodarczej na Wydziale Filozoficzno-Historycznym) *Rozwój łączności pocztowo-telegraficznej w Poznanskim i na Pomorzu w latach 1815—1918*, rozprawa doktorska mgra M. Eckerta (taż katedra) *Przemysł drzewny w Polsce zachodniej (1918—1939)*, rozprawa doktorska mgra O. Baehra (poznańska Katedra Historii Gospodarczej na Wydziale Prawa) *Uprawa lnu i konopi oraz produkcja włókna w Polsce w okresie 1929—1939*, monografia prof. B. Baranowskiego (łódzka Katedra Historii Polski XVI—XVIII w.) *Zmiany w technice rolnej i hodowlanej w końcu XVIII w. na pograniczu mazowiecko-wielkopolskim* oraz praca zbiorowa pod redakcją prof. G. Missalowej *Studia nad dziejami zakładów przemysłowych w Łodzi i okręgu łódzkim*: a) szkic monograficzny dra J. Fijałka i mgra W. Karwackiego *Zakłady im. Marchlewskiego w Łodzi*, b) szkic monograficzny mgr A. Barszczewskiej *Zakłady K. Scheiblera w Łodzi*, c) szkic monograficzny mgr B. Wachowskiej *Zakłady Widzewska Manufak-*

tura, d) monografia prof. G. Missalowej *Zakłady R. Kindlera w Pabianicach* (wszystkie prace w łódzkiej Katedrze Historii Polski XIX i XX w.),
e) monografia dra I. Ihnatowicza (Katedra Historii Polski Nowożytnej UW) *Zakład K. Steinerta w Łodzi 1834—1939*.

E. T.

ODCZYT O HISTORII NAUKI

W cyklu odczytów *Humanizm i kultura współczesna* organizowanych przez Klub Międzynarodowej Prasy i Książki oraz redakcję tygodnika „Argumenty” odbył się dnia 1 marca 1963 r. w lokalu Klubu w Warszawie odczyt prof. Waldemara Voisé *Historia nauki w kulturze współczesnej*.

KRONIKA ZAGRANICZNA

Czechosłowacja

WYSTAWA Z OKAZJI 10-LECIA CZECHOSŁOWACKIEJ AKADEMII NAUK

W listopadzie 1962 r. została otwarta w Muzeum Przemysłu Artystycznego w Pradze wystawa *Dwieście lat drogi naszej nauki do Czechosłowackiej Akademii Nauk*. Zorganizowanie wystawy związane było z 10 rocznicą utworzenia tej instytucji naukowej.

Wystawa zapoznawała z okolicznościami powstania i działalnością instytucji naukowych, których tradycje przejęła Akademia, a przede wszystkim Królewskiego Czeskiego Towarzystwa Nauk (Královské české společnosti nauk) oraz Czeskiej Akademii Nauk i Sztuki (České akademie věd a umění). Wspomniano również o pracach Czechosłowackiej Narodowej Rady Działalności Badawczej (Československa národní rada badatelská) i Akademii Pracy Masaryka (Masarykova akademie práce). Końcowy fragment wystawy dotyczył organizacji i kierunków działalności obecnej Akademii Nauk.

Ekspонатami wystawy były w większości oryginalne dokumenty, pamiątki i wydawnictwa. M. in. zwracały uwagę pierwsze drukowane prace naukowe w języku czeskim, dokumenty z końca XVIII w. ilustrujące zainteresowania naukowców czeskich rozwojem przemysłu krajowego oraz medale wybite na cześć wybitnych przedstawicieli nauki. Wśród ekspонатów obrazujących kontakty międzynarodowe czeskich instytucji naukowych znalazły się również *polonica*, mianowicie korespondencja z Akademią Umiejętności w Krakowie.

Omawiana wystawa miała rozmiary niewielkie (mieściła się w jednej sali), co jednak wpłynęło korzystnie na percepcję przedstawionych problemów.

Jerzy Jasiuk

ZSRR

Z PRAC POLITECHNICZNEGO MUZEUM W MOSKWIE

Moskiewskie Muzeum Politechniczne istnieje od 1872 r.; rozwinęło się ono na bazie ekspонатów zgromadzonych na Ogólnorosyjskiej Wystawie Politechnicznej. Większość zbiorów wykorzystana jest w ekspozycjach udostępnionych stale zwiedzającym. Muzeum kładzie duży nacisk na popularyzację historii techniki — celowi